

De Victorkerk te Kûbaard

Bouwgeschiedenis en exterieur

Oorspronkelijk heeft op de terp van Kûbaard een romaanse tufstenen kerk gestaan. In het verleden is opgetekend dat in het muurwerk van de huidige kerk nog restanten van tufsteen zitten. Door de omstreeks het midden van de negentiende eeuw aangebrachte pleisterlaag zijn het bouw materiaal en de bouwsporen uit vroeger eeuwen echter niet meer zichtbaar. De oorspronkelijke kerk moet omstreeks 1500 zijn vervangen of verbouwd blijkens de laatgotische stijl waarin de tegenwoordige kerk is opgetrokken. De opzet en omvang van het gebouw met vijfzijdige koorsluiting en spitsboogvensters wijzen op het laatgotische karakter. De spitsboogvensters bevinden zich in de zuidmuur en in de koorsluiting. Het venster in de oostelijke sluitingsmuur is in de tweede helft van de negentiende eeuw op het bovenste deel na gedicht, terwijl daaronder een ingang werd gemaakt in verband met de bouw van een galerij in het koorgedeelte om de toevloed van kerkgangers een zitplaats te kunnen bieden. De uitbouw aan de noordzijde is oorspronkelijk vermoedelijk een sacristie geweest.

De middeleeuwse toren met zadeldak die in de negentiende eeuw bouwvallig was geworden is in 1885 vervangen door de nog bestaande toren. Een gedenksteen in de zuidmuur van de toren herinnert aan dat feit. De toren heeft drie geledingen, die versierd zijn met spaarvelden en daarin gemetselde friezen, en heeft een ingesnoerde naaldspits. In de toren hangen twee klokken, de ene is gegoten door P. Overney in 1677 en de andere is een moderne klok.

De ingang van de kerk zit in het meest westelijke deel van de zuidmuur met schuin daarboven een klein venster.

In de periode tussen 1999 en het voorjaar van 2007 is de kerk in fasen gerestaureerd, eerst de toren, vervolgens het exterieur en als laatste het interieur.

Interieur

Het schip wordt overdekt door een houten tongewelf met trek balken, gesteund door sleutelstukken met peerkraalprofielen, muurstijlen en korbelen. Bij de laatste restauratie is al dit houtwerk van de verflagen ontdaan. Tevens werden toen de galerij en de banken in het koor verwijderd. Boven de orgelgalerij is het gewelf nog geveerd. De kerk heeft een gave protestantse inrichting met de preekstoel en het doophek tegen de zuidmuur, de vrouwenbanken haaks op de zuidmuur, daartegenover de mannenbanken evenwijdig aan de noordmuur en de familiebanken langs de noordmuur tegenover de preekstoel en het doophek.

De preekstoel met achterschot en klankbord, heeft gegroefde zuilen op de hoeken van de kuip en gekorniste panelen. Deze dateert uit de zeventiende eeuw, evenals het bijbehorende doophek met spijlenfries. Van de drie familiebanken tegenover de preekstoel, eveneens met een spijlenfries, hebben twee een overhuiving en daarop een opzetstuk met familiewapens. Deze banken zijn blijkens de jaartallen 1644 en 1655 onder de wapens ook in de zeventiende eeuw vervaardigd en rijkelijk voorzien van ornamenten en sierwerk. Aan de zuidzijde onder de orgelgalerij staat ook een bank met een spijlenfries.

Bij een restauratie van het interieur in 1989 werd op de noordmuur bij de orgelgalerij een fragment van een schildering ontdekt van de heilige Christoforus, of Christoffel, met Kind uit omstreeks 1500. De schildering is gerestaureerd.

Van de vele zerken die bij de laatste restauratie onder de houten vloer werden ontdekt is een groot deel in het zicht gelaten. Twee daarvan zijn uit de veertiende eeuw en behoren tot de oudste van Friesland. In de voorkerk boven de ingang naar de toren bevindt zich een steen met het wapen van de familie Van Sminia en het jaartal 1739. Deze is waarschijnlijk afkomstig uit de oude toren. Idzard van Sminia was van 1706 tot zijn overlijden in 1754 grietman van Hennaarderdeel, waartoe Kûbaard behoorde. Boven de toegangsdeuren naar de kerkzaal is een stichtelijk vers te lezen van H. Robijn. Het zal van de hand zijn van Heerke Pieters Robijn die vanaf 1755 meer dan 50 jaar schoolmeester is geweest in Kûbaard. Hij overleed in 1807.

Het orgel werd gebouwd in 1856 door Willem Hardorff uit Leeuwarden. Na onderhoud en wijzigingen in 1924 door Orgelmakerij Bakker & Timmenga vond in 1995 een gedeeltelijke restauratie van het orgel plaats door Bakker & Timmenga. In 2017 werd de restauratie voltooid, eveneens door Bakker & Timmenga, waarbij de oorspronkelijke dispositie werd hersteld. Deze is als volgt:

hoofdwerk	bovenwerk
Bourdon 16'	Fluit Dolce 8' (bas/disc.)
Prestant 8'	Salicionaal 8'
Holpijp 8'	Fluit d'Amour 4'
Octaaf 4'	Gemshoorn 2'
Quint 3'	
Octaaf 2'	
Cornet 3 sterk (disc.)	
Trompet 8'	

pedaal aangehangen
tremulant bovenwerk
manuaalomvang C-f³
pedaalomvang C-d¹

Verbonden met de kerk van Kûbaard

Bekende namen die met de kerk van Kûbaard zijn verbonden zijn de volgende.

In 1762 werd in de pastorie van Kûbaard geboren Petronella Moens. Zij was het derde kind van ds. Petrus Moens en Maria Lycklama à Nijeholt. In 1764 werd ds. Moens predikant in Aardenburg in Zeeuws-Vlaanderen. Petronella werd als gevolg van een ziekte in 1766 nagenoeg blind. Zij ontwikkelde zich tot een bekende dichteres en veelzijdig schrijfster en overleed in 1843 in Utrecht. Arnold Albert van Ruler, geboren in 1908, werd in 1933 predikant in Kûbaard. In 1940 vertrok hij naar de hervormde gemeente van Hilversum. Na de oorlog, in 1947, promoveerde hij tot doctor in de theologie. In datzelfde jaar werd hij ook benoemd tot hoogleraar aan de Rijksuniversiteit te Utrecht. Prof.dr. A.A. van Ruler werd een van de meest invloedrijke protestantse Nederlandse theologen van de twintigste eeuw en stond vooral ook bekend om zijn geniale en oorspronkelijke benadering van theologische en kerkelijke onderwerpen. Prof. Van Ruler overleed in 1970.

Literatuur:

- Karstkarel, Peter, Alle middeleeuwse kerken van Harlingen tot Wilhelmshaven, Leeuwarden 2007
- Kerkbeschrijving 1987 t.b.v. excursiecommissie Stichting Alde Fryske Tsjerken van wijlen mevrouw G. Yedema
- [www.rijksmonumenten.nl/kerk kubaard](http://www.rijksmonumenten.nl/kerk_kubaard)

17 maart 2018

T.E. van Popta